

Dan Oprescu

A nemzeti kisebbségek 1999-ben*

1. Általánosságok

Az 1999. esztendő a romániai nemzeti kisebbségekkel szembeni politika tekintetében a stagnálás éveként jellemezhető. Kivételt a roma kisebbség képez, amely jelentős előrelépést mondhat magáénak, főleg ha helyzetét az 1996-os novemberi választások előtti állapotokkal vetjük össze.

Mindenekelőtt vegyük sorba e stagnálás elemeit:

- a kisebbségvédelem jelenleg érvényben levő rendszerének kialakítását az 1990 és 1995 közötti Iliescu-korszak kormányzatai kezdeményezték; e rendszer gyakorlatilag ugyanaz maradt napjainkig, holott az akkori idők "politikai rendelkezésére" készült, a közügyeket akkor irányító csoport nézőpontjából (megemlítem, hogy e kormányzati pozícióban levő csoportnak olyan nacionalista, xenofób és izolacionista tagjai is voltak, mint az NRP vagy az RNEP);

- a jelenlegi kisebbségvédelmi rendszer alapja az a klientúra, amely a választási törvény (az 1992. június 15-i 65. sz. törvény) 4. cikkelye alapján jött létre. E törvény ugyanis lehetővé teszi, hogy a különböző kisebbségek civil szervezetei részt vegyenek a választásokon, és amennyiben megszerzik a pártképviselők bejutásához szükséges átlagszavazatszám 5 százalékát, ők is képviselőt juttathassanak be a parlament Képviselőházába;

- eredetileg e rendszert azért gondolták ki, hogy ellensúlyozza az RMDSZ törvényhozási és választási befolyását, de természetesen a bel- és külföldi propaganda céljait is jól szolgálta. 1996. novemberét követően - amikor az RMDSZ a koalíció tagjává vált -, a magyar vezetők felismerték, hogy: (1) a már létrejött Iliescu-rendszer megreformálása rendkívül nehéz feladat; (2) a romániai kisebbségvédelmi rendszer lényeges megreformálására fordítandó energia valószínűleg késleltetné azoknak a "korporatista" céloknak a megvalósítását, amelyekre az RMDSZ megkapta az ország magyarságának szavazatát; (3) az Iliescu-rezim idején kialakult kliensi rendszer végső soron nem jelent veszélyt az RMDSZ céljainak megvalósítására nézve, mivel van egy előnye, és pedig (4) az egész rendszer kis költséggel működik - 1999-ben például 40 milliárd lejbe került -, amely mindössze csepp a költségvetés óceánjában. Valószínű tehát, hogy e rendszer a továbbiak során is fennmarad, mivel "olcsó" és "jót tesz";

- a Nemzeti Kisebbségek Tanácsa tagjainak biztosított költségvetési támogatás többek között a társulási szellem korrumpálását segíti elő, azt az egyesületi szellemet teszi tönkre, amelyről e tagszervezeteknek a civil társadalom részeként tanúbizonyságot kellene tenniük. Minthogy a pénzt automatikusan - amolyan "tartásdíjként" - folyósítják, e szervezetek vezetőségei nem az illető kisebbség kulturális öröksége megőrzését szolgáló programokra és projektekre költik a pénzt - például -, hanem szervezetük megerősítésére, még hozzá más szervezetek és egyesületek hátrányára, amelyeknek nem adatott meg az a szerencse, hogy képviselőiket a parlamentbe küldhessék;

- a "truterizmus" és a "hreibenizmus" szinte zavartalanul folytatódik, végzi bomlasztó tevékenységét. 1999 nyarán néhány országos napilap révén ismertté vált az anyanyelvi diákolimpiások díjazottjainak külföldi (olaszországi) utazása, amelyen olyan képviselők gyermekei is részt vettek, akik nem értek el eredményeket ezeken a versenyeken, miközben az igazi "olimpikonok" Észak-Moldvában tartózkodtak tanáraikkal;

- szemérmetlenül folytatódott az "akcióknak" csúfolt folklórfesztiválok gyakorlata, amelyeket nagy dárídók követtek;

- az úgynevezett kisebbségi sajtó jó része, amelyet az adózok pénzén, költségvetési kiutalásokból

jelentetnek meg, ugyanolyan színtelen, minden szakmaiságot nélkülözô dolog, mint minden, amit a verseny kizárásával valósítanak meg.

Minden tétovasága és eredménytelensége ellenére, délkelet-európai összefüggésben vizsgálva, a romániai kisebbségek érdekében alkalmazott közpolitikák közül egyesek sikereseknek tûnnek. Egy Washington Postban 1999. július 1-én megjelent cikk szerint - melyet James Rosapepe, az Egyesült Államok bukaresti nagykövete írt - országunk a "nemzeti kérdés" békés és demokratikus megoldásának példája. Még ha e cikk (akárcsak a Bill Clintontól érkező, eltúlzott dicséret) a romániai helyzetre a jugoszláv tragédia és a koszovói NATO-intervenció összefüggésében vonatkozik is, a mûholdak magasságából tekintve elmondható, hogy országunk tényleg olyan övezetnek tûnik, amelyben az etnikumközi konfliktusok és feszültségek a kritikus szint alatt vannak. E helyzetértékelések cinizmusa nem kerülte el a román elemzők figyelmét, mint ahogy egyes RMDSZ-aktivistákból is kiváltotta a - minden bizonnyal alkalmi - felháborodást.

2. A magyar kisebbséggel kapcsolatos folyamatok

Természetesen a nemzeti kisebbségek rendszerének stagnálása miatti fő felelősség elsősorban a jelenlegi kormánykoalícióra hárul, ezen belül az RMDSZ-re súlyosbító körülményként is. Ha 1998 az az év volt, amelyben az RMDSZ megpróbálta elfogadtatni a közvéleménnyel és a politikai elittel a magyar nyelvű állami egyetem gondolatát, akkor 1999 valószínűleg az az esztendő marad, amelyben a hangsúly a közösségi javak visszaszolgáltatására helyeződött át, főleg ami Erdély térségét illeti.

Bármennyire taktikai kompromisszumokra kényszerült is az RMDSZ annak érdekében, hogy minél több elvárásnak eleget tegyen (köztük a madridi NATO-döntést követően oly törekennyé vált kormánykoalícióéna), úgy gondolom, nagyon kevés mentsége van arra, hogy nem teljesítette stratégiai célját: a nemzeti kisebbségekről szóló törvény elfogadtatását, amely nem csak a romániai magyarok jövőjére vonatkozik, hanem mindenkiére. A kormányzási időszak - óhatatlanul választási megfontolásoknak kitett - végére hagyva, a kisebbségi törvény tervezetének parlamenti megszavaztatásával az RMDSZ nagy kockázatot vállalt, tehát az előrelátható kudarcot is. Csak amennyiben sikerül az RMDSZ politikusainak a rendkívül kedvező intézményi és nemzetközi konjunktúrát kihasználniuk (például a 2001-ben esedékes EBESZ-elnökséget), és ha e tíz éve mozdíthatatlan kérdést is mozgásba tudják hozni.

Érdeemes lenne egyszer szót ejteni a diszkrimináció-ellenes törvény tervezetéről is, legalább azért, hogy megértsük azoknak a szubjektív és objektív körülményeknek a láncolatát, amelyek együttesen oda vezettek, hogy úgy léptünk be a 2000. - választási - évbe, hogy e törvénytervezet nem került a kormány és a parlament elé. Nyilván a roma népesség veszíti a legtöbbet e szavazás elmaradásából (miközben a romániai magyarság korporatista érdekei gyakorlatilag függetlenek egy ilyen törvény meglététől). Lehet, hogy a különböző diszkrimináció-típusok - országunk számára oly jellemzően merész (a fajitól a szexuálisig terjedő) - keverése, mely e törvénytervezetet jellemzi, rövid távon kudarcra ítéli e nemes kezdeményezést is, főleg most, a választási évben.

1999 egyébként az az év volt, amelyben az RMDSZ elérkezettnek látta az időt, hogy helyettesítse a miniszterelnök mellé delegált kisebbségügyi minisztert. Az, hogy e váltást milyen mértékben határozta meg (vagy befolyásolta) az RMDSZ két "szárnya" közötti kompromisszum igénye, nem témája jelen írásunknak. Tény, hogy február óta Tokay György (aki a szervezet 25 parlamenti képviselőjének egyike) helyébe Eckstein-Kovács Péter (a 11 RMDSZ-szenátor egyike) lépett. Úgy tûnik, hogy Tokayval szemben a fő vádpont - amennyiben volt ilyen - arra vonatkozott, hogy "túlságosan úriember". Túl a kisebbségi problematika kezelési stílusának nyilvánvaló megváltozásán, némi változás a Kisebbségvédelmi Hivatal (KH) tervező és végrehajtó személyzetének munkájában is bekövetkezett (a miniszter új tanácsost vett maga mellé, egy igazgatót leváltott és más nevezett ki a helyébe, egyes igazgatókkal rosszabb lett az együttműködés, másokkal viszont javult, módosult a belső működési szabályzat stb.). Személy szerint úgy gondolom, hogy további változások lesznek a KH személyzetében - melyek közül egyeseket "drámaiként" fognak minősíteni a 2000-es mérleg megvonásakor. Másrészt Tokay diszkrét nyilvánosságát Eckstein-Kovács masszív jelenléte váltotta fel a televízió képernyőjén és az írott sajtóban.

Számomra nyilvánvaló, hogy az RMDSZ a 2000. őszi parlamenti választásokat követően is kormányzati hatalmi pozíciókkal fog rendelkezni, minthogy mindenki egyet ért azzal, hogy ez "jót tesz" a külföld felé (még maga Bill Clinton is megdicsért bennünket ezért), itthon pedig általános vélekedéssé vált, hogy az RMDSZ politikusai példásan szerények, vagyis hogy a bukaresti központi kormányzat szintjén nagyon kevéssel beérik, és ennek ellenében nagyon fegyelmezetten szavaznak a parlamentben a koalíció mellett. Ezzel magyarázhatók a 2000-es választások valószínű

győztesei, a TDRP, de még a Szövetség Romániáért Pártja felől is érkező jelzések, amelyek nagyon kedvezőknek tűnnek az RMDSZ kormányzati szerepét illetően. Valószínű, hogy az RMDSZ a következő öt évben is kormányon marad, függetlenül attól, hogy kiből is áll majd a koalíció.

Ugyanakkor a helyhatósági, majd pedig parlamenti választások közeledtével előreláthatóan keményebb lesz az RMDSZ "radikálisainak" a hangvétele, s e vonalvezetés a romániai magyarok politikájának provinciális jelleget kölcsönöz, mert a helyi autonómia megvalósítását tűzi célul ott, ahol a magyar kisebbség többséget alkot. Ennek kapcsán a "radikális" vonal a "liberálissal" került szembe, amely a bukaresti kormányban való részvételt ajánlja cserébe az RMDSZ-kérések (az egyetemi oktatás, a helyhatóság stb.) teljesítéséért. A "radikális szárny" valószínűleg azt fogja hirdetni (hogy mekkora bel- és külföldi hitellel, azt tudjuk), hogy a romániai magyarokat "üldözik", hogy eljött az ideje, hogy "elsirassuk" az erdélyi magyarságot, hogy a jelenlegi RMDSZ-vezetés "árulóvá" vált stb. Ami hasznos volt az 1990-es, 1992-es és 1996-os választópolgárok előtt, az jó lesz 2000-ben is, főleg azért, mert e szavazótábor emberi összetevői változatlanok maradtak. Az RMDSZ szavazótáborát a romániai magyarság alkotja mind a mai napig, amely többször is fegyelemről és egységről tett tanúbizonyságot. Az RMDSZ igazi, "ontológiai" problémáját azonban a 2004-2005 utáni stratégia megfogalmazása jelenti majd, amikor az addig "fogoly" szavazótábor elkezd majd szórtabban, vagyis "normálisan", politikai és nem etnikai opciók alapján szavazni. Természetesen, hasonló problémák merülnek fel Románia többi pártja és politikai csoportosulása előtt is, de sajátos formában, miközben ez az RMDSZ-t végzetesen érintheti (például úgy, hogy nem lépi át a parlamentbe való bejutáshoz szükséges küszöböt). Ami viszont rossz lenne Romániának és egyben minden lakójának.

A következő időszakban azonban a dolgok a maguk csendes módján mennek végbe, vagyis: a "főurak" továbbra is üzleti ügyeikkel (valamint parlamenti újráválasztásuk megszervezésével) lesznek elfoglalva, a "radikálisok" pedig továbbra is csupán hangoskodnak (végül is, az "ifjú farkasok" már nem is annyira fiatalok, s nincsenek annyira "kiéhezve" sem, mint voltak 1990-96 között). 1999 egyébként a csalódás éve is volt az RMDSZ vezeterei számára, akiket nagyon kiábrándított a Budapestről érkező FIDESZ-vezetők önmérsékletének hiánya, például az, amit a magyarság Bálványosi Tábornak nevezett ünnepe alkalmával tanúsítottak Tusnádon. Ezzel szemben az RMDSZ "fiatal radikálisai" kezelik azokat az alapokat, amelyeket Magyarország az erdélyi magyarság rendelkezésére bocsát egy magyar nyelvű magánegyetem létesítése céljából; e tekintetben, ami a közeljövőt illeti, személy szerint optimista vagyok, mivel mindenkinek van valami nyernivalója az ügyből, akár ideológiailag, akár politikailag vagy csupán anyagilag.

Kaptunk egy kis (inkább geopolitikai s nem gazdasági értelemben veendő) haladékot, körülbelül úgy 2010-ig, hogy ezalatt végleg elszakadjunk a "szürke" Kelettől, s hogy csatlakozzunk az igazi Európához, a nem-csupán-térképszerűen-létező Európához. Valószínűleg két - nemzetközileg is számottevő - tényező lesz meghatározó: (1) egyfajta gazdasági válság és (2) Oroszország, mint ismét megerősödő nagyhatalom (a harmadik tényező, Kína, szintén létezik, azonban számomra egyelőre nem kiismerhetően). Nem vagyunk felkészülve azokra az időkre, amelyek ugrásra készen állnak.

1999-ben is működött a "Tökés-paradoxon": az RMDSZ tiszteletbeli elnöke, az 1989 decemberi forradalomnak és Temesvár hősiességének stb. szimbóluma továbbra is ádáz bírálója az RMDSZ jelenlegi effektív (azaz végrehajtói jogosítványokkal rendelkező) vezetőségének. Tökés László a rendszer belülről jövő kritikájának hatékony voltát példázza; őt nem lehet a pártból kitenni, mert akkor az megtagadná saját disszidens-antikommunista és forradalmi legitimitását, s az általa megfogalmazott - cseppet sem diszkrét - bírálatok nagyon pontosan célzottak (még akkor is, ha erőtelnek; mert ki veszi komolyan Tökés püspököt, amikor azt mondja, Romániában üldözik a magyarságot, az a legjobb úton van afelé, hogy megszûnjön létezni stb., miközben az RMDSZ a kormánykoalíció tagja, s gyakorlatilag minden követelése teljesült). De a belülről való bírálat hatékonyságát az olyan politikusok, mint Victor Ciorbea, Adrian Severin vagy Radu Vasile nem értették meg, s ezért nagy politikai árat kellett fizetniük a "kívülről jövő bírálat" kísértéséért. Aki olyan hierarchikus politikai és adminisztratív struktúrát kíván megváltoztatni, mint amilyen egy párt, annak belül kell maradnia.

Az RMDSZ a "normalizálódás" útját járja, azaz elveszti etnikai jellegét és politikáivá válik; az RMDSZ politikáivá válásának folyamata 2005 körül zárul le, amennyiben geopolitikai térségünkben nem következik be valamilyen katasztrófa. Ma még nehéz megmondani, hogy milyen fajta párt lesz az RMDSZ öt év múlva, de komoly esélyei vannak annak, hogy inkább a jelenlegi RNEP-re, s ne a jelenlegi RMDSZ-re hasonlítson. Az RMDSZ jelenlegi választói csodálatra méltó sztoicizmust tanúsítanak az őket képviselő politikusokkal szemben; de előre jelezhető, hogy a romániai magyarság jelenlegi elkötelezettsége az "ügy" mellett körülbelül szintén 2005 körül ér kritikus küszöbre. Mindenesetre, a "normalizálódás" - vagyis a politikáivá válás - útja elkerülhetetlen, és 1999-ben tapasztalhattuk is ennek néhány jelét; a szakképzett személyzet hiánya (amellyel országunk mindegyik pártja szembesül) például nem

akadályozta meg az RMDSZ vezetőségét abban, hogy megszabaduljon egy olyan embertől, mint Niculescu Antal, méghozzá olyan körülmények között, amelyeket kellő eufemizmussal is tapintatlanságként jellemezhetnék.

1999-nek a romániai magyarság szempontjából pozitív hozadéka is volt; ezek közt elsősorban a Krónika című, új napilap megjelenését kell megemlítenünk.

3. Közpolitikák a roma lakosság érdekeinek szolgálatában

Mindaz, amit a romániai roma problematikának neveznek, sok olyan kérdést tartalmaz, amely nemzetiségtől függetlenül közös a többségi lakosság problémáival. De az átmenet és posztkommunizmus nehézségein túl a romák még néhány további hátrány elszenvetői is, amelyek közt valószínűleg a diszkrimináció - és annak minden történelmi öröksége - a legsúlyosabb. Amikor "normális" lapokban is olyan, a *main-stream*-mel egyező hirdetések találunk, mint például "Öröket alkalmazunk, romák kizárva", vagy: "Blokklakás eladó, a lépcsőházban nincsenek cigányok", akkor ezt annak biztos jeleként kell tekintenünk, hogy nálunk az országban sok emberrel valami nagyon nincs rendben. És ezt az Európai Unió mondta meg nekünk: vigyázzatok roma honfitársaitokra, mert ők is Románia polgárai, és sokuk helyzete még a romániai standardok szerint is elfogadhatatlan. Előbb az *Agenda 2000*-ben (az Európai Bizottság jelentése az uniós tagfelvételre pályázó országokról), majd évente, a tagjelölt országok csatlakozási folyamatban elért eredményeiről készült jelentésekben többször is megfogalmazódott, hogy a romák helyzetének számottevő javítása egyike azon kevés politikai feltételeknek, amelyeket Romániának teljesítenie kell annak érdekében, hogy jelöltsége komolyan essen a latba. Látható, hogy nemzetközi szervezeteknek kell jönniük, hogy elmondják, vigyázzunk országunk polgáira, gyerekeinkre stb.

Véleményem szerint Romániában a romakérdés bátor és nagylelkű kezelésére csak politikai megegyezés alapján kerülhet sor (amelyből természetesen ki kell maradniuk a szélsőséges pártoknak és csoportosulásoknak, mint például a Nagyrománia Pártnak). Egyrészt Romániában, amiként bárhol Európában, a romákat inkább a baloldali vagy középbal pártokra leadott voksok jellemzik, mert ezen pártok retorikája az, amely szociális érzékenységgel közelít a kérdésekhez (esetleg etatista-paternalista módon, ahogy a TDRP teszi); vagyis a romák szavazótáborának foglya, s ezt nagyon jól megértette a Ion Iliescu körüli politikai csoportosulás (nevezzék azt Nemzeti Megmentési Frontnak vagy akár a Társadalmi Demokrácia Romániai Pártjának). Az etatizmus, a kliensi rendszerek és - részben - a korrupció (például a jugoszláviai embargó megszegése) meglehetősen sok romát tett gazdaggá, s ennek eredményei, a jólét, láthatók is. Újabban a Melescanu vezette Szövetség Romániáért is felismerte, milyen választási potenciált jelent a roma lakosság (amely mégis marginális tartalék; azonban szoros választási verseny esetén a roma szavazatok eldönthetik, ki legyen a győztes, s ki a vesztes), és néhány roma szervezet támogatásába kezdett, amelyek viszont hajlandóaknak mutatkoztak, hogy a 2000. őszi választások jövőbeli győztesei mellé szegődjenek.

Másrészt a jelenlegi kormánykoalíciót alkotó politikai csoportosulások azért foglalkoznak a roma-problematikával, mert az stratégiai céljuk - Románia nyugat-európai és euroatlanti integrációja - megvalósításának egyik feltétele. Ebből következően az lenne a legjobb, ha a romakérdést sikerülne depolitizálni, függetleníteni minden pártpolitikától. Ezért úgy gondolom, hogy a romakérdésben a nemzeti stratégiát egy PHARE-program formájában lehetne a legmegfelelőbb módon megfogalmazni, amely gyakorlatilag arra kötelezne minden kormányt, hogy a romák helyzetének javítása érdekében cselekedjen, s ebbe beletartozik mindennemű hátrányos megkülönböztetés felszámolása is.

Az RO9803.01-es PHARE-programmal a román kormány a Kisebbségvédelmi Hivatal révén 2 millió eurós támogatásban részesült, amelynek célja a romák helyzetének javítására szolgáló nemzeti stratégia kidolgozása, valamint e stratégia tesztelése néhány kiválasztott program segítségével. Jelenleg a program menedzsmentjének pályáztatása folyik, s minden jel szerint 2000 márciusának közepére beindítható lesz, a kormány pedig a romakérdésben és annak közpolitikai kezelésében a legjobb romániai és külföldi szakértőkre számíthat. Valószínűleg 2000 végére elkészül az úgynevezett Fehér Könyv is, amely a kormánynak és a Roma Szervezetek Munkacsoportjának (RSZM) a romakérdés nemzeti stratégiájára vonatkozó javaslatát tartalmazza.

Az RO9803.01-es PHARE-program az eredeti ütemtervhez képest több hónappal is megkésett; a késésben viszont az a jó, hogy a projekt PHARE-támogatás nélkül is beindult, és meglehetősen előrehaladott állapotban van. Ami teljesen eredetivé teszi országunk eljárását, az az aktív, közvetlen partnerség, amely a kormányzati tényezők és a civil társadalom - főleg a roma szervezetek - között kialakult. 1999-ben több találkozóra is sor került a romániai roma szervezetek között (Mangalián, Predealon, Szebenben, Bukarestben), amelyeken megalapozták a kormánnyal való partnerség elveit, és e partnerséget a Kisebbségvédelmi Hivatal és az RSZM 1999. május 3-án írta alá. A megegyezés

szerint az RSZM által delegált szakértők a romakérdés tárcaközi bizottságának tagjaivá válnak, a különböző minisztériumok képviselőivel azonos számarányban és ugyanolyan jogokkal. Mi több, e tárcaközi bizottságnak két társelnöke van, az egyiket a kormány nevezi ki, a másikat az RSZM. A bizottság havonta ülészik, s a stratégia különböző ágazati (oktatásügyi, egészségügyi, kulturális) vonatkozásait, valamint a nemzeti stratégia általános elveit vitatja meg.

A tárcaközi bizottság munkálatainak eredményeinél is fontosabb a kölcsönös bizalomnak az a szelleme, amely itt kialakult; a "kormányzatisoknak" alkalmuk volt megtapasztalni, hogy a romáknak nem csupán maximális és egyoldalú követeléseket megfogalmazó aktivistái vannak, hanem szakértőkkel is rendelkeznek a legváltozatosabb területeken, az RSZM képviselői pedig *de visu* megérthették, hogy nem minden kormányhivatalnok korrump, rasszista vagy inkompetens rosszakaró.

Közép- és Kelet-Európa más országaitól eltérően Romániában, történelmi okokból kifolyólag, kiváló roma elitek tevékenykednek; ezt nemzetközileg is elismerték 1999 tavaszán, amikor a szociológus Nicolae Gheorghét nevezték ki a varsói EBESZ-iroda romakérdésben illetékes tanácsosává. Be kell vallanom, hogy érezhető Nicolae Gheorghé hiánya a romániai roma mozgalomban, még akkor is, ha sokan megpróbálták kitölteni az általa hagyott űrt. Rendkívül fontos azonban, hogy az itthoni roma vezetők és aktivisták folytatják a kormánnyal kialakult partneri kapcsolatot, felismervén azt a történelmi lehetőséget, amelyet saját nemzeti programjuknak a kidolgozása kínált (vagyis a romakérdés nemzeti stratégiáját). Újabb bizonyítéka ez annak a politikai érettségnek, amelyre a roma elit szert tett.

Közép- és Kelet-Európa más országaiban is rendelkeznek nemzeti stratégiával a romakérdés megoldására - illetve, ezek kidolgozása folyamatban van -, azonban Románia az egyetlen ország, ahol ilyen átfogó programok a romák képviselőinek kezdeményezésére és közvetlen részvételével készülnek. És Romániában e képviselőknek a legitimitása tagadhatatlan, mert a roma szervezetek országos gyűlésein demokratikus módon választják meg őket.

Fordította: Bakk Miklós

* Forrás: Sfera Politicii 2000/78. sz.

- [Berényi Dénes: Az erdélyi magánegyetem kérdéséhez](#)
- [Biró A. Zoltán: Romániai magyar magánegyetem, székelyföldi szemszögből](#)
- [Hollanda Dénes: Hozzászólás Tonk Sándor Romániai magyar magánegyetem című vitaindító írásához](#)
- [Horváth Sándor: Hozzászólás Tonk Sándor, a Sapientia Kuratóriuma elnökének tanulmányához](#)
- [Kerekes Jenő: Hozzászólás a romániai magyar egyetemi hálózat kiépítésének kérdéséhez](#)
- [Mester Béla: Mi\(ke\)t értünk ma az "egyetem" szón?](#)
- [Péli Gábor: Romániai magyar magánegyetem](#)
- [Péntek János: Elvek, tervek és realitások](#)
- [Pusztai Kálmán: Vélemény Tonk Sándor írásával kapcsolatban](#)
- [Somai József: Válaszúton a függőség vagy függetlenség felé](#)
- [Szabó Bálint György: Az erdélyi magyarok 21. századi felsőfokú oktatásának alapelveiről a Transylvania Trust Alapítvány értelmezésében](#)
- [Veress Károly: Egy egyetemkoncepció az illúzió és a valóság között](#)
- [Vofkori László: Hozzászólás az Erdélyi Magyar Magánegyetem ügyéhez](#)
- [Wanek Ferenc: Gondolatok a Romániai magyar magánegyetemről, Tonk Sándor vitaindító írása kapcsán](#)
- [Kurdi Krisztina - Ring Éva: Kisebbségi felsőoktatási modellek az Európai Unióban és az Erdélyi Magyar Magánegyetem](#)
- [Székely István: Értelmezési keret az erdélyi magyar egyetem kérdéséhez, különös tekintettel annak demográfiai összetevőire](#)
- [György Lajos: A magyar tudományosság és a magyar tanárképzés 1927. évi helyzete és jövő feladatai Erdélyben](#)
- [Tanulmányi bizottság Kolozsvárott](#)
- [A Sapientia Alapítvány Kuratóriumának Nyilatkozata az Erdélyi Magyar Magánegyetem létrehozásáról](#)
- [A Sapientia Alapítvány pályázati felhívása](#)
- [A kolozsvári székhelyű Sapientia Alapítvány Kuratóriumának közleménye](#)
- [Vetési László: Szórványstratégia - nemzetstratégia](#)

- Dan Oprescu: A nemzeti kisebbségek 1999-ben
- Györi Szabó Róbert: A nemzeti kisebbségek oktatási rendszerei Lengyelországban
- Baranyi László: Magyar rádiós közszolgálat Romániában
- Kósa András László: Új biztonságpolitika az Európai Unióban. Meghatározó lesz-e a Nyugat-európai Unió?
- Mester Béla: Kisebbségi identitás a hálózottság korában
- Zakota Zoltán: Centralizáció és provizorátus
- Gerencsér Balázs - Juhász Albin: A kárpát-medencei magyar autonómiák lehetősége az ezredfordulón
- Hunyadi Attila: Romániai magyar gazdaságpolitika 1918-1940
- Zsigmond Csilla Dalma: Ökológiai katasztrófa vagy véletlen baleset? A ciánszennyeződés romániai sajtóvisszhangja
- A nemzetiségi irodalom válogatott bibliográfiája 1988 (folytatás)
- A magyar politikatudomány válogatott bibliográfiája 1999. harmadik negyedév

(c) Jakabffy Elemér Alapítvány, Media Index Egyesület 1999-2004
Impresszum | Médiaajánlat | Adatvédelmi záradék